

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

หลักนิติธรรมกับการแก้ปัญหาชาติ

จัดทำโดย นายจรด จุลสิกขี

รหัส 580305

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บทคัดย่อ

ประเทศไทยมักอ้างว่ามีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เพราะมีการเลือกตั้งและได้แบ่งแยกอำนาจการปกครองออกเป็น ๓ ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติและศาล ที่ต่างฝ่ายต่างเป็นอิสระไม่ขึ้นกับฝ่ายใด นอกจากนี้ยังมีองค์กรคอยตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจอีกด้วย แต่กลางปี พ.ศ.๒๕๕๗ ประเทศไทยเริ่มประสบกับวิกฤติทางการเมือง โดยมีการประท้วงประท้วงขับไล่รัฐบาลเรื่อยมา ประชาชนมีความเห็นต่างและเกิดความแตกแยก เกิดความรุนแรงขึ้นหลายครั้งโดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ สภาพสังคมย่ำแย่ วิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นจากความคิดเห็นที่ต่างกันของคนในชาติ หรืออาจเกิดขึ้นจากผู้นำประเทศที่หวังผลประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องเป็นใหญ่ จึงเป็นที่มาของวลีที่พูดถึงกันอย่างติดหูว่า“สองมาตรฐาน” หรือ “ขาดหลักนิติธรรม” จากนักการเมืองหรือแกนนำทางการเมืองที่ไม่ได้รับประโยชน์จากคำวินิจฉัยขององค์กรกลางที่คอยถ่วงดุลอำนาจหรือจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และแสดงออกว่าไม่ยอมรับต่อคำวินิจฉัยที่ออกมานั้น จากถ้อยคำหรือวลีดังกล่าวหมายถึง ความไม่เสมอภาค ความไม่ทัดเทียมกันของคนในประเทศ

ในประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยถึงแม้รัฐบาลหรือผู้นำประเทศจะมีอำนาจรัฐชาติปิตัย (Sovereign) อยู่ในมือก็ตาม แต่ตามทฤษฎีว่าด้วยอำนาจธิปไตยเป็นของประชาชนทำให้อำนาจรัฐชาติปิตัยถูกจำกัดอำนาจบางประการ ทั้งยังต้องนำหลักนิติธรรม(The Rule of Law) ซึ่งเป็นหลักที่ว่า “มนุษย์ไม่ควรถูกปกครองโดยมนุษย์ แต่ควรจะต้องถูกปกครองด้วยกฎหมายที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน” มาประกอบใช้ควบคู่กัน ไปเพื่อให้สังคมความสงบสุขไม่ใช่รัฐบาลจะใช้อำนาจตามอำเภอใจในการบริหารประเทศ แต่รัฐบาลจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย(government under law)เช่นเดียวกันกับประชาชนทั่วไป จึงจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนจะไม่เกิดปัญหาและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐจะได้ดำเนินไปด้วยดี

ที่มาของหลักนิติธรรม(The Rule of Law)

แนวความคิดและการค้นหาหลักการปกครองที่ดีเพื่อนำความผาสุกมาสู่มนุษย์ชนและความร่วมมือของสังคมของชนในชาติ และหลักนิติธรรม(The Rule of Law) นั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่แต่ได้เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยที่เข้าใจกันกว้างๆ เป็นเรื่องของการปรับใช้เหตุผล (reason) และความเป็นธรรม (fairness) จนถึงยุคกรีก ช่วงปี พ.ศ.๑๖๐ หรือก่อน ค.ศ.๓๘๔ อริสโตเติล(Aristotle) ได้มีแนวคิดให้เป็นเรื่องของ “ปัญญาที่ตัดขาดแล้วจากอารมณ์ความรู้สึก”(intelligence without passion) แนวคิดนี้เป็นที่ยอมรับกันในยุคนั้น นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าหมายถึงการตัดสินใจตามความถูกต้องทางศีลธรรมอันเป็นการค้าประกันต่ออิสรภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม ซึ่งเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ระหว่างผู้ได้ปกครองด้วยตนเอง และระหว่างประชาชนกับรัฐบาลที่เป็นผู้ปกครอง*

(*) จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, สำนักพิมพ์รามคำแหง พ.ศ.๒๕๕๒ หน้า ๓๔๗

คำว่า “หลักนิติธรรม(The Rule of Law)” นั้น เริ่มเป็นรูปธรรมขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ ใน ค.ศ. ๑๒๑๕ เมื่อพระเจ้าจอห์น (King John) กษัตริย์อังกฤษในเวลานั้นได้ลงนามในเอกสารชื่อ แมกนาคาร์ตา (Magna Carta) อันเป็นเอกสารพันธสัญญาที่กษัตริย์อังกฤษที่ให้ไว้แก่บรรดาขุนนางของพระองค์ในการที่จะจำกัดอำนาจของพระองค์ลง ซึ่ง Magna Carta เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญจารีตประเพณีของอังกฤษ และได้รับการพัฒนาโดยศาสตราจารย์ เอ วิ ไคซีย์ (Albert Venn Dicey) แห่งมหาวิทยาลัยอ็อกฟอร์ดที่ได้เขียนตำราชื่อ Introduction to the Study of the law of the Constitution (พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ.๑๘๘๕) ศาสตราจารย์ เอ วิ ไคซีย์ ได้ให้ความหมายของ The Rule of Law ไว้อย่างชัดเจนว่า “The Rule of Law” มีความสำคัญ ๓ ประการคือ

ประการแรก ต้องไม่มีการใช้ระบบพระราชย์ กล่าวคือ บุคคลทุกคนพึงได้รับการพิจารณาพิพากษาโทษโดยศาลยุติธรรม ไม่มีบุคคลใดจะถูกลงโทษ เว้นแต่บุคคลนั้นได้กระทำอันขัดต่อกฎหมายเท่านั้น การนำตัวบุคคลใดไปลงโทษโดยประการอื่นย่อมเป็นการมิชอบ

ประการที่สอง บุคคลทุกคนเสมอภาคกันในสายตาของกฎหมาย กล่าวคือ ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมายหรือถืออภิสิทธิ์ใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นใคร มีสถานะอย่างไร ย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายของแผ่นดินและอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมโดยปกติ

และประการสุดท้าย รัฐธรรมนูญ(ของอังกฤษ)นั้นไม่ใช่ที่มาแห่งกฎหมายหากแต่เป็นผลแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย กล่าวคือ การที่บุคคลมีสิทธิ มีเสรีภาพประการต่างๆ นั้นหาใช่เพราะรัฐธรรมนูญยอมรับไม่ หากแต่เพราะมีศาลยุติธรรมยอมรับบังคับไว้

ความหมายทั้ง ๓ ประการของ “The Rule of Law” ตามที่ไคซีย์ให้อธิบายไว้ ได้รับการสนับสนุนและวิพากษ์วิจารณ์ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา แนวคิดเรื่อง “The Rule of Law” ตามหลักกฎหมายอังกฤษนี้ได้รับการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางและในเชิงลึกมากขึ้นแทบทั่วทุกมุมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกเสรี นักกฎหมายส่วนมากก็ถือเอา “The Rule of Law” เป็นอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อต่อต้านลัทธิทรราชย์และปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล มีการขยายหลัก The Rule of Law ออกไปครอบคลุมการสร้างเสริมเกียรติศักดิ์ของมนุษย์และการคุ้มครองรักษาสิทธิมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม*

ปัจจุบันหลักนิติธรรม “The Rule of Law” เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายซึ่งอาจจะแตกต่างกันอยู่บ้างในรายละเอียด แต่องค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมนั้นก็ไม่มี ความแตกต่างกัน องค์ประกอบที่สำคัญของหลักนิติธรรม คือ ความคาดหมายได้ของการกระทำของรัฐ ความชัดเจนของกฎหมาย ความมั่นคงของกฎหมาย ความเป็นกฎหมายทั่วไปของกฎหมาย ความเป็นอิสระของศาล การเคารพในหลักความ

(*) ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ศาสตราจารย์พิเศษ, หลักนิติธรรม, ยุติธรรมคู่ขนาน ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ เดือนกันยายน ๒๕๕๔ เอกซัยการพิมพ์และสติ๊กเกอร์ หน้า ๑

ยุติธรรมตามธรรมชาติ ตลอดจนความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ในยุคหลังมีผู้อธิบายลักษณะของกฎหมายที่จะช่วยสร้างให้เกิดการปกครองตามหลักนิติธรรม ดังเช่นคำอธิบายของ Lon L.Fuller นักนิติศาสตร์ชาวอเมริกาที่เห็นว่ากฎหมายที่จะทำให้หลักนิติธรรมปรากฏเป็นจริงได้ต้องมีลักษณะสำคัญคือ

๑.กฎหมายจะต้องบังคับเป็นการทั่วไปกับบุคคลทุกคน ไม่เว้นแม้แต่องค์กร เจ้าหน้าที่ของรัฐ

๒.กฎหมายจะต้องได้รับการประกาศใช้อย่างเปิดเผย

๓.กฎหมายจะต้องได้รับการตราขึ้นให้มีผลใช้บังคับในอนาคต ไม่ใช่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับย้อนหลังไปในอดีต

๔.กฎหมายจะต้องได้รับการตราขึ้นโดยมีข้อความที่ชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการบังคับใช้

ที่ไม่เป็นธรรม

๕.กฎหมายจะต้องไม่มีข้อความที่ขัดแย้งกันเอง

๖.กฎหมายจะต้องไม่เรียกร้องให้บุคคลปฏิบัติในสิ่งที่ไม่อาจเป็นไปได้

๗.กฎหมายต้องมีความมั่นคงตามสมควร แต่ก็จะต้องเปิดโอกาสให้แก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

๘.กฎหมายที่ได้รับการประกาศใช้แล้วจะต้องได้รับการบังคับให้สอดคล้องต้องกัน กล่าวคือ ต้องบังคับการให้เป็นไปตามเนื้อหาของกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้วนั้น*

สำหรับประเทศไทยแม้ในอดีตจะไม่ได้ปกครองในระบอบประชาธิปไตยแต่พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ของประเทศไทยในทุกยุคทุกสมัยก็ทรงปกครองประเทศไทยด้วยหลักทศพิธราชธรรม หรือเรียกอีกอย่างว่า ราชธรรม ๑๐ ประการ คือ ธรรมะของพระราชา กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติปฏิบัติ คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง ธรรมะของนักปกครอง มี ๑๐ ประการดังต่อไปนี้

๑. ทาน การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของบำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือราษฎร และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๒. สีล ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกาย วาจา ใจ ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตดีคุณให้เป็นแบบอย่าง และเป็นทีเคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อใดที่ใครจะดูแคลน

๓. ปริจาคะ การบริจาค คือ เสียดสละความสุขสำราญส่วนตน เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔. อาชวะ ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕. มัททวะ ความอ่อนโยน คือ มีอหยาภัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือตัว มีความสง่างาม เกิดจากท่วงทีกริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้รับความจงรักภักดี แต่มีขาดยำเกรง

(*) วรเจตน์ ภากีรัตน์, รองศาสตราจารย์ ดร.,หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม,วารสารจตุรนิติ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕
กลุ่มงานการพิมพ์ สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา หน้า ๖๒

๖. ตปะ ความทรงเดช คือ แผลเผากิเลาต์ณหา มิให้เข้ามาครอบงำย่ำยีจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ไม่ยอมให้หลงไหลหมกหมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอหรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์

๗. อักโกธะ ความไม่โกรธ คือ ความไม่เกรี้ยวกราดลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความ และกระทำการต่างๆ ผิดพลาดเสียดธรรม มิเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตัวเอง

๘. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบบังคับกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงาน เกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียน ลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๙. ชันติ ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากน่าเบื่อเพียงไรก็ไม่ทอดย ถึงจะถูกข่มขู่ด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ ไม่มีความเอนเอียง หวั่นไหว เพราะถ้อยคำที่ตีร้าย ลากสักการะ หรืออัญญากรรม อนุญญากรรมใดๆ สถิตมั่นธรรมทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี อันดีงามก็ดี ไม่ประพฤดิให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป*

ต่อมาเมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยเป็นระบอบประชาธิปไตยพระมหากษัตริย์ของไทยก็ยังคงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม ต่างกับผู้นำประเทศที่บางครั้งมาจากการรัฐประหารบางครั้งก็มาจากการเลือกตั้งบางคนกลับขาดหลักธรรมของนักปกครอง ๑๐ ประการ ซึ่งหากวิเคราะห์ถึงหลักการของหลักทศพิธราชธรรมแล้ว ก็มีหลักการและด้วยอุดมการณ์เดียวกันและสอดคล้องต้องกันกับหลักนิติธรรมที่นานาประเทศใช้อยู่ในทุกวันนี้ เพียงต่างกันที่รายละเอียดบางประการเท่านั้น ปัจจุบัน ประเทศในยุโรปบางประเทศมีแนวความคิดที่จะนำเอาการปกครองในระบอบกษัตริย์มาใช้อีกครั้ง เนื่องจากเกิดความล้มเหลวในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในปี พ.ศ.๒๕๔๐ สังกมไทยได้เริ่มมีแนวคิดที่ต้องการให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการบริหารงานโดยยึดถือหลักคุณธรรมและความโปร่งใส จึงได้นำแนวความคิดที่สร้างขึ้นมากเพื่อแก้ไขเยียวยาปัญหาในการบริหารจัดการองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งเรียกว่า “หลักธรรมาภิบาล” (GOOD GOVERNANCE) โดยต่อมาได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของหลักธรรมาภิบาลไว้ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ เพื่อให้เกิดการปฏิรูประบบราชการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและก่อประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ซึ่งแนวคิดนี้ก็มาจากหลักนิติธรรมนั่นเอง

จนกระทั่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หลักนิติธรรมก็เริ่มเด่นชัดเป็นรูปธรรมขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศไทยโดยได้นำเอาหลักนิติธรรมมาบัญญัติรองรับไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง

(*) ญาณิโท พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์สุโขทัย, สมุดภาพไตรภูมิพระร่วง, สำนักพิมพ์ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม หน้า ๑๘

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งในมาตรา ๓ วรรคสองบัญญัติว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” และในมาตรา ๗๘ ที่บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้...(๖) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม” จึงเห็นได้ว่าตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ได้นำหลักนิติธรรมไว้ดังกล่าวก็เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยทั้งหมด

นิติธรรมกับการพัฒนาประเทศ

เมื่อหลักนิติธรรมมีหลักการที่ว่ามนุษย์ไม่ควรถูกปกครองโดยมนุษย์ แต่ควรจะต้องถูกปกครองด้วยกฎหมายที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน จึงเห็นได้ว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเสมอภาคทัดเทียม ไม่ว่าจะด้วยสิทธิใดๆ ที่พึงมี ก็มีทัดเทียมเสมอกันโดยถ้วนหน้า ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้รวมไปถึงสิทธิในการบริหารประเทศด้วย แม้ว่าการบริหารประเทศจะต้องรับฟังเอาเสียงของคนข้างมาก แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องรับฟังเสียงข้างน้อยด้วย ไม่ใช่ถือว่าเสียงข้างมากแล้วสามารถจะกระทำตามอำเภอใจได้

ในประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยได้แบ่งแยกอำนาจรัฐออกเป็นสามฝ่าย อันได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ซึ่งอำนาจในแต่ละฝ่ายจะแยกออกจากกันและในแต่ละฝ่ายจะมีอิสระไม่ก้าวท้าวซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังมีองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่ตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลของอำนาจนั้นสามฝ่ายเพื่อดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องมีหลักนิติธรรมในการบริหารและการดำเนินการที่พอจำแนกได้ดังนี้

ฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา

ฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะของสภาคู่หรือสภาเดียว ก็จะได้เห็นได้เด่นชัดว่าหลักนิติธรรมจะมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศชาติ เนื่องจากกฎหมายที่ตราขึ้นเป็นหลักสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศ และรัฐสภาเป็นผู้มีหน้าที่ในการออกกฎหมาย ซึ่งกฎหมายที่ดีจะต้องใช้บังคับกับประชาชนทุกคนได้โดยเสมอภาคกัน ไม่เว้นแม้จะเป็นฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ตราขึ้น และผู้ที่มีหน้าที่ในการบังคับให้เป็นตามกฎหมายก็ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอภาคทัดเทียมกันทุกคน ไม่ว่าจะผู้นั้นจะยิ่งใหญ่เพียงใดก็ตาม หากกระทำความผิดก็ต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม รัฐสภาจะกระทำการอันก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรากฎหมายจำกัดตัดทอนสิทธิของบุคคลโดยไม่เป็นธรรมย่อมกระทำไม่ได้ เพราะถือว่ารัฐสภาโดยสมาชิกผู้แทนราษฎรได้ใช้อำนาจในการคุกคามประชาชน ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม

สำหรับประเทศไทย พรรคการเมืองบางพรรคตกอยู่ภายใต้อำนาจของนายทุนและมีนายทุนเป็นเจ้าของพรรคการเมือง สมาชิกผู้แทนราษฎรปฏิบัติตามความปรารถนาของนายทุน ขาดอุดมการณ์ ขาดคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติตามมติของพรรคการเมืองที่นายทุนกำหนดเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงความ

ถูกผิด ซึ่งกระทำเพื่อให้ได้มาตามความต้องการของนายทุนอย่างเดียว เมื่อพรรคการเมืองที่มีนายทุนกำกับควบคุมเป็นพรรคการเมืองเสียงข้างมากในรัฐสภา ทำให้รัฐสภาไม่ได้ทำหน้าที่ตามที่พึงกระทำและให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม จึงเป็นมูลเหตุหนึ่งของการเกิดวิกฤติของประเทศไทย

ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล

ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลต้องดำเนินการบริหารประเทศให้เป็นไปตามนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชน แต่ทั้งนี้ นโยบายนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐหรือมีผลกระทบต่อประชาชน และจะต้องไม่เอื้อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันหรือต้องไม่เอื้อให้เกิดการทุจริตโดยนโยบาย (corruption by public policy) กับเงินงบประมาณของรัฐในแต่ละปี รวมทั้ง ในการบริหารประเทศจะต้องไม่แสวงหาประโยชน์ให้แก่พวกพ้องจากงบประมาณของรัฐ ตลอดจน รัฐบาลต้องควบคุมเงินงบประมาณของรัฐให้มีการกระจายไปสู่ประชาชน โดยเสมอหน้าเท่าเทียมกันทั่วทั้งประเทศและต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม นอกจากนี้ ผู้นำรัฐบาลจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมยึดมั่นในหลักนิติธรรมหรือหลักทศพิธราชธรรม

ที่ผ่านมาประเทศไทยฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลมักจะกระทำการที่ขัดกับหลักนิติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัญหาเจ้าพนักงานของรัฐดูแลอำนาจแม้จะมีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งในมาตรา ๓ วรรคสองบัญญัติว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” ก็ตาม แต่ฝ่ายบริหารมักจะเมินเฉยต่อกฎเกณฑ์ที่วางขึ้นจนเกิดปัญหาขึ้นหลายประการในประเทศ

ฝ่ายตุลาการ

เมื่อบ้านเมืองมีกฎหมายที่ดีเป็นไปตามหลักนิติธรรมแล้ว สิ่งสำคัญประการต่อมาก็คือ การบังคับใช้กฎหมายนั้นต้องสอดคล้องเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติด้วย ฝ่ายตุลาการเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ดังนั้น ทุกขั้นตอนของการบังคับใช้กฎหมายจึงต้องสอดคล้องกับหลักนิติธรรมเสมอ ผู้พิพากษาต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระ ไม่ปล่อยให้อิทธิพลจากภายนอกอคติภายในใจตนมาทำลายความยุติธรรมได้*

ฝ่ายตุลาการเป็นเพียงองค์กรเดียวของประเทศไทยที่ประชาชนให้ความไว้วางใจยอมรับ ด้วยเป็นองค์กรที่อยู่ในกรอบกฎเกณฑ์และระเบียบอย่างเคร่งครัด ไม่มีความประพฤดิเสื่อมเสียออกนอกเส้นทาง การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามกฎหมายอย่างถูกต้องเป็นธรรมตามหลักกฎหมาย ซึ่งพิจารณาพิพากษาคดีของศาลจะสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๕๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง บัญญัติว่า:

“การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรมตาม

(*) ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ศาสตราจารย์พิเศษ, หลักนิติธรรม, ยุติธรรมคู่ขนาน ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ เดือนกันยายน ๒๕๕๔ เอกซัยการพิมพ์และสติ๊กเกอร์ หน้า ๒๖ ถึง ๒๗

รัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย”

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังได้มีคำวินิจฉัยไว้เกี่ยวกับหลักนิติธรรม ตามคำวินิจฉัยที่ ๑๕-๑๘/๒๕๕๖ ตอนหนึ่งว่า “หลักนิติธรรมถือเป็นแนวทางในการปกครองที่มาจากหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ อันเป็นความเป็นธรรมที่บริสุทธิ์ ปราศจากอคติ โดยไม่มีผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง และแอบแฝง หลักนิติธรรมจึงเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของกฎหมายที่อยู่เหนือบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งรัฐสภาที่ดี คณะรัฐมนตรีที่ดี ศาลที่ดี รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่ดี จะต้องยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ”

อย่างไรก็ตาม แม้ฝ่ายตุลาการหรือศาลจะเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนทั่วไป แต่ด้วยกฎหมายที่มีอยู่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ไว้ทำให้ฝ่ายตุลาการหรือศาลไม่ทันสมัยตามยุคตามสถานะการณ์

องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้มีองค์กรอิสระ ๔ องค์กร ซึ่งองค์กรอิสระมีบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีกระบวนการและมาตรการในการตรวจสอบตั้งแต่การเข้าสู่อำนาจของนักการเมือง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง(กกต.) ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๕ ถึงมาตรา ๒๔๑ การตรวจสอบหาข้อเท็จจริงตามข้อร้องเรียนในกรณีไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่โดยไม่ชอบของข้าราชการ พนักงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ การตรวจสอบจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือข้าราชการอย่างเคร่งครัด โดยผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔๒ ถึงมาตรา ๒๔๕ ตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจของรัฐและข้าราชการระดับสูงโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปป.ช.) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๔๖ ถึงมาตรา ๒๕๑ และการใช้อำนาจตรวจสอบการใช้เงินของแผ่นดินโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน(คตง.) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๒ ถึงมาตรา ๒๕๔ แม้องค์กรอิสระได้ตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองหรือข้าราชการระดับสูงอย่างเคร่งครัดตามกฎหมายภายใต้หลักนิติธรรมก็ไม่สามารถหยุดยั้งการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงได้

ภาคเอกชน

นับแต่ปี ๒๕๔๐ ที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ที่มีปัญหาด้านการเงิน ด้านเศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งตกงาน บริษัทจำนวนไม่น้อยต้องปิดตัวลงเนื่องไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านการเงินได้ แนวคิดเพื่อแก้ไขเยียวยาปัญหาในการบริหารจัดการองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยยึดหลักคุณธรรมและความโปร่งใส ภายใต้หลักกฎหมายและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เน้น

การปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาและจัดการองค์กรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความสงบสุข และเรียก
หลักนี้ว่าหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักที่เชื่อมโยงกับหลักนิติธรรม ที่เน้นความเป็นธรรมในสังคมและ
ประโยชน์สุขของประชาชน จึงได้แพร่หลายและที่ยอมรับ ภาคจึงได้ตราขึ้นเป็นกฎหมายเมื่อปี ๒๕๔๖ คือ
พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ ซึ่งภาคเอกชนขนาดใหญ่ได้นำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในองค์กรแล้ว และได้ขยายมาสู่ภาคเอกชนขนาดกลางและเล็กมากขึ้น
เพราะได้ผลงานการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

จึงเห็นได้ว่า หลักนิติธรรมเป็นหลักที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และเกิดประสิทธิผลเป็นอย่างมาก
มากในการพัฒนาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แต่ขณะเดียวกันภาครัฐภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาล
ก่อนมีการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ กลับไม่ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารประเทศ
ประเทศจึงเกิดวิกฤติขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

วิกฤติปัญหาของไทย

ปัญหาของประเทศไทยหลังจากได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
๒๕๕๐ ได้เริ่มก่อตัวขึ้นมาหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
เกิดขึ้นเนื่องจากประเทศไทยมีประชาชนส่วนหนึ่งยังยึดติดกับระบอบประชาธิปไตยที่ปลูกฝังกันมาแต่ใน
อดีตที่ว่า “ประชาธิปไตยคือการปกครองด้วยเสียงข้างมาก อยากรู้ประชาธิปไตยต้องไปเลือกตั้ง” ประกอบ
กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้วางหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจนว่า สมาชิก
ผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองตามมาตรา ๑๐๑ (๔) ที่บัญญัติว่า “เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใด
พรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน” จากบทบัญญัติ
ดังกล่าวแสดงว่า ผู้ที่จะลงรับสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องสังกัดพรรคการเมืองและต้องสังกัด
พรรคการเมืองนั้นมาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันจึงจะมีคุณสมบัติที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งได้ รัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๑ (๓) ก็ได้มีบทบัญญัติไว้ในทำนองเดียวกัน ซึ่งแนวความคิดนี้
สอดคล้องกับความคิดของนักวิชาการและนักการเมืองกลุ่มหนึ่งที่ว่า “ประชาธิปไตยจะมั่นคง ต้องมีพรรค
การเมืองที่มั่นคง” ทำให้ผู้ที่มีความคิดต่างกับพรรคการเมืองที่มีอยู่และไม่มีพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์
เดียวกันไม่สามารถลงสมัครเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรได้ ด้วยแนวความคิดที่ว่า สมาชิกผู้แทนราษฎรที่
ไม่สังกัดพรรคการเมืองนั้นสามารถซื้อตัวซื้อเสียงได้ง่ายกว่า แต่แนวคิดนี้ในประเทศไทยกลับเกิดเหตุตรง
ข้าม เพราะทำให้นายทุนเข้ามาครอบงำพรรคการเมืองและนายทุนได้เข้าเป็นเจ้าของพรรคการเมืองในที่สุด
พรรคการเมืองจึงไม่ใช่ของประชาชนที่มีแนวคิดและอุดมการณ์เดียวกันอีกต่อไป เมื่อนายทุนสามารถเป็น
เจ้าของพรรคการเมืองได้แล้วก็ซื้อพรรคการเมืองเล็กๆ เข้าร่วมกับพรรคการเมืองที่นายทุนนั้นเป็นเจ้าของ
โดยใช้วิธีควบรวมพรรค เพื่อให้พรรคการเมืองที่มีนายทุนเป็นเจ้าของเป็นพรรคการเมืองใหญ่ที่มีเสียงข้าง
มากในสภาผู้แทนราษฎร เมื่อนายทุนที่เป็นเจ้าของพรรคการเมืองได้ผู้นำประเทศ แต่ขาดจริยธรรมและ
ขาดคุณธรรมในการปกครองประเทศประกอบกับเงื่อนไขของกฎหมายเอื้อประโยชน์ให้ จึงเป็นเหตุให้เกิด

ระบอบเผด็จการในสภาผู้แทนราษฎร ไม่เป็นไปตามครรลองของปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนส่วนหนึ่งจึงไม่เห็นด้วยกับการกระทำรัฐบาลในขณะนั้น จึงมีการชุมนุมประท้วงการกระทำของรัฐบาลและจับได้รัฐบาล การชุมนุมประท้วงรัฐบาลเริ่มเด่นชัดขึ้นในกลางปี พ.ศ.๒๕๔๗ และลุกลามขยายวงกว้างขึ้นทั่วประเทศ แนวความคิดประชาชนจึงเริ่มแตกแยกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งต่อต้านไม่ยอมรับการกระทำของรัฐบาล แต่อีกฝ่ายหนึ่งสนับสนุนรัฐบาล การรวมตัวของทั้งสองฝ่ายมีแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงขึ้นในประเทศ วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๘ คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้เข้ายึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลในขณะนั้น และได้ตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ขึ้น เพื่อร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยไม่มีการปฏิรูปด้านอื่นๆของประเทศเลย แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บทเฉพาะกาล จะได้กำหนดให้รัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องตรากฎหมายขึ้นมารองรับมาตรการหลายประการเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ก็ไม่มีรัฐบาลใดได้ปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญนั้นไม่มีการกำหนดบทลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งแตกต่างกับกฎหมายอื่นๆของประเทศ

จากการที่ไม่ได้มีการแก้ไขปัญหาด้านอื่นๆ ของประเทศ ก็ทำให้ผู้มีอำนาจที่เป็นระดับผู้นำประเทศและประชาชนที่คล้อยตามส่วนหนึ่งที่ไม่เคยมีสามัญสำนึกถึงความถูกต้องให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติไว้

หลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในช่วงแรกรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (เป็นรัฐบาลชุดที่ ๒ เนื่องจากในปลายปี ๒๕๕๑ พรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งสูงสุดซึ่งเป็นพรรคการเมืองร่างทรงของพรรคที่มีนายทุนกำกับกิจการของพรรคต้องคำพิพากษาให้ยุบพรรค และพรรคการเมืองดังกล่าวแตกออกเป็นพรรคเล็กๆ ในการเลือกนายกรัฐมนตรีในสภาผู้แทนราษฎรหัวหน้าพรรคการเมืองอันดับรองได้เป็นนายกรัฐมนตรี)ต้องเผชิญกับปัญหาที่สะสมมาตั้งแต่ก่อนที่จะมีการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๘ ด้วยความคิดเห็นที่แตกต่างของประชาชนประการหนึ่ง และด้วยการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์จากนักการเมืองที่เคยมีอำนาจอยู่ในบ้านเมืองที่มีอยู่ก่อนอีกประการหนึ่ง จนกลายเป็นกรณีเผาบ้านเผาเมือง มีประชาชนล้มตายเป็นจำนวนหนึ่ง แต่รัฐบาลชุดดังกล่าวได้นำเอากฎหมายมาใช้อย่างจริงจัง จนปัญหาของประเทศเริ่มคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น

ต่อมาเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔ ได้มีการเลือกตั้งใหญ่ทั่วประเทศอีกครั้งหนึ่ง ผลจากการเลือกปรากฏว่า พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลต้องพ่ายแพ้แก่พรรคการเมืองที่มีนายทุนเป็นผู้กำกับควบคุมพรรค ชัยชนะของพรรคการเมืองที่มีนายทุนเป็นผู้กำกับควบคุมดูเหมือนจะไม่มีปัญหาอะไรต่อประเทศ หากการปกครองของรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองที่มีนายทุนเป็นผู้กำกับควบคุมเป็นไปตามครรลองคลองธรรม แต่รัฐบาลที่มาจากพรรคนายทุนกลับล้มเหลวในอดีต โดยการบริหารประเทศไปตามอำเภอใจขาดหลักนิติธรรม ไม่ฟังเสียงคัดค้านจากประชาชนที่เป็นเจ้าของประเทศ ไม่ยึดหลักกฎหมายบ้านเมืองมาใช้ยึดติดกับ

ประโยชน์พวกพ้องไม่คำนึงถึงประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ขาดความยุติธรรม มีเพียงแต่คำกล่าวอ้างว่า “มาจากการเลือกตั้งและประชาชนส่วนใหญ่เลือกพรรคของตน” ทั้งที่พรรคการเมืองของนายทุนดังกล่าวได้ มีประชาชนที่เลือกเพียงสิบห้าล้านเจ็ดแสนคนเศษเท่านั้น จากประชากรที่มีสิทธิออกเสียงทั่วประเทศสี่สิบล้านเก้าแสนคนเศษ จึงทำให้การบริหารประเทศของรัฐบาลที่มีพรรคการเมืองของนายทุนเป็นผู้บริหาร เกิดความวุ่นวายขึ้นในประเทศอีกครั้งหนึ่ง โดยมีระดับแกนนำของพรรคการเมืองดังกล่าว ปฏิเสธไม่ยอมรับคำวินิจฉัยของศาล และไม่ยอมรับคำวินิจฉัยขององค์กรที่ถ่วงดุลอำนาจของรัฐบาล รวมทั้งภาคเอกชนที่มีความเห็นไม่ตรงกับภาครัฐ ซึ่งหากย้อนไปในศตวรรษที่ ๕ จะทำให้นึกถึงคำถามของนักบุญออกุสติน (St Augustine) ของคริสตจักรคาทอลิกที่ได้แสดงให้เห็นถึงปรัชญากฎหมายธรรมชาติที่พัฒนาจนสมบูรณ์อย่างที่เราเข้าใจกันอยู่ทุกวันนี้ โดยได้ตั้งคำถามว่า “หากปราศจากความยุติธรรม รัฐบาลจะแตกต่างอะไร จากระงโจร ขนาดใหญ่เล่า”*

เมื่อบ้านเมืองเกิดความวุ่นวายขึ้น รัฐบาลไม่มีทางเลือกจึงได้ลาออกแต่ก็ยังคงเป็นรัฐบาลรักษาการ จนกระทั่งความวุ่นวายเริ่มรุนแรงขึ้นและเกิดเหตุร้ายขึ้นหลายครั้ง จนรัฐบาลรักษาการไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ แต่ก็ไม่ยอมสละตำแหน่ง ในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๖ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกาศรัฐประหารเพื่อให้รัฐบาลรักษาการของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร หมดอำนาจ

หลังจากได้รัฐประหารแล้ว ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ขึ้นบริหารประเทศ และรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารก็พยายามร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น ท่ามกลางกระแสความวุ่นวายที่ยังไม่มอดสนิท หวังว่ารัฐธรรมนูญจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ แต่หากศึกษาจากบทเรียนที่เกิดขึ้นในอดีต แม้ว่าจะมีรัฐธรรมนูญ จะตราขึ้นด้วยบทบัญญัติที่ดีเพียงใด แต่ก็ไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของประเทศได้ หากประชาชนของประเทศไม่ให้ความร่วมมือ ประเทศก็จะไม่สามารถพัฒนาและปกครองไปตามหลักนิติธรรมไม่ได้ เพราะประชาชนเป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้มีการละเมิดหลักนิติธรรม โดยเฉพาะการฉ้อราษฎร์บังหลวงในทุกระดับ ทุกวงการ ใ้ไว้ว่าจะเป็นวงการราชการหรือวงการการเมือง ที่คนส่วนใหญ่จะมองเพียงว่าข้าราชการ หรือนักการเมืองที่เป็นตัวต้นปัญหาในการที่ทำให้เกิดการทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยคนส่วนใหญ่ลืมนึกไปว่าตัวละครสำคัญที่แท้จริงคือประชาชนนั่นเอง ปัญหานี้ได้ฝังรากลึกเกาะกินประเทศไทยมาโดยตลอดเป็น ระยะเวลาานาน เนื่องจากในทุกยุคทุกสมัยมุ่งพัฒนากิจการด้านอื่นๆของประเทศ แต่กลับไม่ให้ความสำคัญ จัดมีการพัฒนาประชาชนและให้การศึกษาที่ดีแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนขาดความรู้ขาดความเข้าใจใน หลักการปกครอง หรือความเสมอภาคเท่าเทียมกันที่แท้จริง ประชาชนคนไทยมักไม่ให้ความสำคัญต่อ กฎระเบียบและกฎหมายของบ้านเมือง คิดจะทำอะไรก็ไม่คำนึงบุคคลรอบข้าง จึงทำให้ผู้บริหารประเทศที่มี จิตใจไม่บริสุทธิ์ที่ฉวยโอกาสเข้ามาบริหารบ้านเมือง แล้วทุจริตคอร์รัปชั่นประเทศชาติ จนประเทศไทย

(*) พิเศษ สอาดเย็น, ธงทอง จันทรางศุ, ปรัชญากฎหมาย : ความรู้พหุภาพ แปลจากเรื่อง Philosophy of Law: A Very Short Introduction, โดย Raymond Wacks, สำนักพิมพ์ โอเพ่นเว็ลด์ มีนาคม ๒๕๕๘ หน้า ๒๓

ไม่ได้มีการพัฒนาให้มีความก้าวหน้าเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่เริ่มพัฒนามาพร้อมๆกัน การที่นำเอามาตรการด้านกฎหมายมาใช้กับประชาชนในประเทศเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ การแก้ไขปัญหาของประเทศ จะต้องแก้ไขปัญหของประเทศที่ต้นเหตุอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในด้านจิตใจของประชาชนเพื่อส่งเสริมมาตรการทางกฎหมายให้มีประสิทธิภาพเพียงที่จะพัฒนาประเทศชาติได้ ในการพัฒนาประชากรของประเทศ จะต้องเริ่มจากการพัฒนาและให้ความรู้แก่เยาวชนที่มีอายุน้อย รวมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกของเยาวชนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี เมื่อโตขึ้นผู้ใหญ่ก็จะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติได้ แม้การพัฒนาจะต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และใช้ความอดทน อดกลั้นของทุกฝ่าย ภาครัฐจะต้องส่งเสริมโดยการจัดแผนพัฒนาให้มีประสิทธิภาพในการให้ ความรู้แก่ประชาชนอย่างจริงจัง และขยายพันธกิจขององค์กรที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบให้มีเครือข่ายครอบคลุมทั่วไปประเทศ แม้ในการดำเนินการดังกล่าวจะต้องประสบกับปัญหามากมายประการและใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ แต่ก็ถือว่าเป็นคุ้มค่ากับการพัฒนาของประเทศชาติในอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องพัฒนาให้การศึกษาแก่ประชาชนที่เป็นผู้ใหญ่ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ประชาชนจะได้มีความรู้ มีจิตสำนึกในการรักประเทศชาติไปด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการศึกษาไว้พอสังเขปดังนี้.-

แนวทางการแก้ไขปัญหา

๑. พัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ในระบอบประชาธิปไตยและหลักนิติธรรมที่แท้จริง

เนื่องจากระบบการศึกษาของเยาวชนไทยทุกวันนี้ แม้จะมีการพัฒนาด้านการศึกษาในวิทยาการต่างๆให้ไม่น้อยหน้าไปกว่าประเทศอื่นๆ แต่กลับไม่ได้บรรลุหลักสูตรความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักนิติธรรม ที่เป็นหลักการและเป็นพื้นฐานในการปกครองเพื่อให้ประเทศมีความสงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องบรรลุหลักสูตรหลักการพื้นฐานในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พร้อมทั้งต้องปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนรักประเทศชาติ รักประชาธิปไตย เคารพสิทธิของบุคคลอื่นๆ เคารพกฎระเบียบและกฎหมาย จะทำให้เยาวชนมีระเบียบวินัย เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎหมายของบ้านเมือง ความวุ่นวายของประเทศชาติก็จะเกิดลดน้อยลง นอกจากการให้ความรู้ทางทฤษฎีแล้วก็มีความจำเป็นที่เยาวชนได้ปฏิบัติควบคู่กันไป และต้องวางไว้เป็นหลักสูตรการศึกษาที่ต่อเนื่องทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ในระบบการศึกษานี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จะได้กำหนดให้รัฐบาลกำหนดนโยบายพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาไว้ใน หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ ส่วนที่ ๔ แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมิตรใหม่อันดีที่จะให้รัฐมีการบริหารราชการแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพและหวังผลได้ แต่ที่ผ่านมารัฐบาลก็ไม่นำพาการศึกษาของเยาวชนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้มากนัก

๒. การปลูกฝังและปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม

ปัจจุบันสังคมไทยได้มีความเสื่อมโทรมทางจิตใจและศีลธรรมที่ดีงาม ผู้คนไม่เกรงกลัวต่อบาป ไม่

เชื่อในกฎแห่งกรรม ทั้งที่ประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ แต่กลับไม่ได้มีการ
อบรมบ่มนิสัยให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปเชื่อมั่นและปฏิบัติตามให้เป็นไปตามคำสอนในพุทธศาสนา
และไม่เชื่อว่ากฎแห่งกรรมไม่มีอยู่จริง จึงประพาดิตัวไม่เกรงกลัวต่อบาป ทั้งที่กฎแห่งกรรมนั้นมีอยู่จริง
เพียงแต่จะส่งผลทันตาหรือไม่เท่านั้น ดังเช่น การทุจริตหรือราษฎร์บังหลวง เมื่อได้เงินมาจากการทุจริตนั้น
จนร่ำรวย แต่ภายหลังเรื่องที่ทุจริตนั้นถูกเปิดเผยขึ้นให้ปรากฏก็จะถูกจับกุมติดคุกติดตาราง เงินทองที่ได้มา
จากการทุจริตก็จะถูกยึดคืนกลับไปเป็นของรัฐ ชีวิตต้องไปอยู่ในคุกในตาราง ไม่มีโอกาสใช้เงินร่อนนั้นอีก
เลย ดังนั้น หากมีการปลูกฝังให้เยาวชนและประชาชนได้ตระหนักรู้และเกรงกลัวต่อบาป รู้จักผิดชอบชั่วดี
มีความคิดสอดคล้องกับหลักศาสนาที่ว่า ทำดียอมได้ดี ทำชั่วยอมได้ชั่ว ผลแห่งกรรมย่อมตอบสนองต่อสิ่งที่
กระทำไม่ช้าก็เร็ว เมื่อเยาวชนเติบโตขึ้นหรือประชาชนทั่วไปจะได้ประพาดิตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ไม่
ประพาดิที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมและประเทศชาติบ้านเมือง

๓. การปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกสาธารณะ (Public conscience)

จากทัศนคติของประชาชนที่ไม่นำพาต่อปัญหาของสังคมและปัญหาของประเทศชาติ ด้วยความคิด
ที่ว่าไม่ใช่เรื่องของฉัน ทำมาหากินจะดีกว่า จึงทำให้ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงและปัญหาต่างๆ ของ
สังคมและประเทศชาติไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน จึงจำเป็นต้องปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน
และประชาชนทั่วไปไปพร้อมๆ กัน เพื่อกระตุ้นรบเร้าให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการ
รับผิดชอบต่อประเทศชาติมากขึ้น โดยรู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการทุจริตหรือ
ราษฎร์บังหลวงและต้องไม่ทำตัวเป็นตัวการในการกระทำความผิดเสียเอง และให้ประชาชนได้รับรู้ว่า หาก
ประเทศชาติได้มีการพัฒนาให้เศรษฐกิจมีความมั่นคงมั่งคั่งตัวประชาชนก็จะมีความสุขความสบายตามไป
ด้วย และต้องกระตุ้นให้ประชาชนประพาดิตนตามหลักธรรมที่ว่า ความสุขที่แท้จริงคือการให้และการให้
เพื่อชาติยอมเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่

๔. ต้องปลูกจิตสำนึกในการรับฟังคำโฆษณาชวนเชื่อ

อดีตที่ผ่านมา ปัญหาของประเทศส่วนหนึ่งเกิดจากการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายการเมืองบางพรรค
การเมืองที่มีทั้งทางโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม สถานีวิทยุชุมชนที่มีทั่วประเทศแต่ปราศจากการควบคุมการ
ออกอากาศให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาชีพและการปราศรัยในที่ชุมนุมจนทำให้ผู้ฟังเสพโดยการรับ
ฟังจนหลงเชื่อและคิดว่าเป็นความจริงดังที่บุคคลของฝ่ายการเมืองนั้นกล่าวอ้าง ทั้งที่ความจริงไม่ได้เป็น
อย่างที่พูด ซึ่งบางครั้งการไปรับฟังการปราศรัยในที่ชุมนุมได้มีการแจกเงินแจกทอง ทำให้ผู้ไปรับฟังการ
ปราศรัยเป็นหนี้บุญคุณผู้ให้ที่เป็นฝ่ายการเมือง จึงตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายการเมืองนั้นไปโดยไม่รู้ตัวและ
ยอมตนเป็นพวก ทั้งที่เงินที่นำมาแจกจ่ายเป็นเงินที่ได้มาจากการทุจริตคอร์รัปชัน หากประชาชนพินิจ
พิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผลก็จะพบความจริงว่า ผู้พูดได้นำเอาเรื่องหลายเรื่องมาตัดต่อให้กลายเป็นเรื่องเดียว
และฝ่ายตนเองที่เป็นผู้กระทำความผิดกลับเป็นผู้ที่กระทำถูกต้อง แต่ถูกกลั่นแกล้งโดยกฎหมาย ซึ่งหากเป็น
เช่นนั้นจริง ฝ่ายผู้พูดที่เคยเป็นเสียงข้างมากในรัฐสภาไม่แก้ไขกฎหมายฉบับนั้นไป

ดังนั้น ควรณรงค์ทำให้ประชาชนเข้าใจถึงเล่ห์กลทุบายของบุคคลในฝ่ายการเมืองเหล่านี้ว่า มีประวัติ

ความเป็นมาอย่างไร เคยมีพฤติกรรมเยี่ยงไร นำไปไว้วางใจหรือไม่ เพียงใด หากบุคคลใดมีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ ก็ไม่ต้องสนับสนุนให้เข้าไปบริหารประเทศหรือบริหารส่วนท้องถิ่น และต้องตรวจสอบผู้บริหารประเทศหรือผู้บริหารส่วนท้องถิ่นว่ามีการทุจริตประพฤติมิชอบหรือไม่ หากบุคคลของฝ่ายการเมืองมีการทุจริตประพฤติมิชอบหาทางให้เขาพ้นไปจากตำแหน่งตามวิธีการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ พร้อมทั้งเป็นกระบอกเสียงในการต่อต้านไม่ให้บุคคลเหล่านั้นกลับรับตำแหน่งอีกครั้ง

บทสรุป

จากบทเรียนของประเทศไทยที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าประเทศไทยต้องประสบกับความล้มเหลวในหลักนิติธรรม ไม่ว่าจะในระดับผู้นำของประเทศหรือประชาชนทั่วไป ได้ละเมิดต่อหลักนิติธรรม จึงทำให้เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้นในประเทศ จึงทำให้หลายฝ่ายเริ่มมองเห็นความสำคัญของหลักนิติธรรม ว่าสามารถแก้ไขปัญหของประเทศได้ แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนทั่วไปยังไม่ได้เข้าถึงหลักนิติธรรม จึงสมควรให้ประชาชนได้ศึกษา รับรู้เข้าใจในหลักนิติธรรมกันอย่างจริงจังและกว้างขวางขึ้น จึงจำเป็นต้องผลักดันให้ภาครัฐนำเรื่องหลักนิติธรรมให้เป็นวาระแห่งชาติ เพื่อเผยแพร่ ให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วประเทศทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนร่วมกันในการพัฒนาประเทศโดยอาศัยหลักนิติธรรม ให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ

บรรณานุกรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, สำนักพิมพ์รามคำแหง พ.ศ.๒๕๕๒

วรเจตน์ ภาคีรัตน์, รองศาสตราจารย์ ดร., หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม, วารสารจตุลนิติ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ เดือน

มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ กลุ่มงานการพิมพ์ สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

พญาลีไท พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์สุโขทัย, สมุดภาพไตรภูมิพระร่วง, สำนักพิมพ์ธรรมสภา สถาบัน

บันลือธรรม

ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ศาสตราจารย์พิเศษ, หลักนิติธรรม, ยุติธรรมคู่ขนาน ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ เดือนกันยายน

๒๕๕๔ เอกซัยการพิมพ์และสติ๊กเกอร์ .

พิเศษ สอาดเย็น, ธงทอง จันทรางศุ, ปรัชญากฎหมาย : ความรู้พหุภาพแปลจากเรื่อง Philosophy of Law: A

Very Short Introduction, โดย Raymond Wacks, สำนักพิมพ์ โอเพ็นเวิร์ลด์ มีนาคม ๒๕๕๘

